Náučný chodník Bojnice/Dubnica – Hradište

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Prievidza
Geomorfologické jednotky:	Hornonitrianska kotlina a Strážovské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus MHD Bojnice, Dubnica, Jednota
Východisko:	Bojnice, Dubnica, konečná bus MHD, resp. východisko žltej turistickej značky
Trasa:	Bojnice, Dubnica – mokraď Pod Grúňom – futbalový štadión – Bohátka – Hradište
Dĺžka, prevýšenie:	3,3 km, prevýšenie 220 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	7
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické, archeologické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Začiatok a stredná časť trasy je súbežná so žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2007, 2018 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave a trasa je v teréne dobre vyznačená.

Textový sprievodca: nie je; základné údaje o náučnom chodníku, resp. podrobnejšie texty k informačným panelom > na stránke chodníka

Kontakt: Klub Melenčiarov, občianske združenie, Dubnická 17, 972 01 Bojnice

Poznámka: Od poslednej, siedmej zastávky je síce možné zísť priamo k piatej zastávke, ale pre zlé značenie a strmý terén odporúčame vrátiť sa späť.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Námetom k nemu môže byť súbor pracovných listov Náučný chodník Bojnice / Dubnica – Hradište (Metodický materiál pre učiteľa – pracovné listy) autoriek I. Hantabálovej a L. Blahovej (Prievidza, 2007, 19 strán).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Dubnica. Mestská časť Bojníc, do roku 1960 samostatná obec, na ich severnom okraji na kontakte Hornonitrianskej kotliny a Strážovských vrchov pod strmými svahmi Hradišťa s archeologickými nálezmi (samostatné heslo) pri potoku Dubnička. Písomne je doložená z roku 1244. V 15. a 16. storočí sa v obci a okolí hojne pestoval šafrán, ktorý bol jej významným obchodným artiklom. V 19. storočí sa rozšírilo pestovanie ovocia (hrušky, slivky, orechy, čerešne a jablká). Začiatkom 20. storočia bol v prevádzke veľkostatok, vápenka a tehelňa. V roku 2000 bol vybudovaný rímskokatolícky kostol Sedembolestnej Panny Márie. Autorom ústrednej sochy oltára – Piety – a ďalších reliéfnych obrazov a zastavení krížovej cesty je rezbár Jozef Pekara z Rajca, majster Slovenského betlehemu v Rajeckej Lesnej.

Hradište (510 m n. m.). Vrch na východnom okraji Strážovských vrchov budovaný predmezozoickými migmatitmi porastený dubovohrabovým lesom severozápadne nad kedysi samostatnou obcou Dubnica. Na neveľkej vrcholovej plošine 34 × 5 m bolo v dobe bronzovej a železnej útočištné hradisko ľudu lužickej kultúry, od severu a východu chránené hlbokou dolinou Dubničky a dodnes zachovaným dvojitým valovým opevnením. Hradisko – útočisko – tu bývalo osídlené len v časoch ohrozenia. Na archeologickej lokalite sa našli bronzové ihlice na spínanie odevov, keramické črepy z črpákov, hrncov a džbánov, hlinený praslen, kremenné kresalo a i. Hradisko je národnou kultúrnou pamiatkou.

Bojnické travertíny. Mohutné usadeniny sladkovodného vápenca v juhozápadnej časti Bojníc, ktoré vznikli vyzrážaním uhličitanu vápenatého z termálnych prameňov v pleistocéne (starších štvrtohorách) a holocéne, prípadne vo forme penovcov vznikajúce aj v súčasnosti. Výskyt týchto prameňov je viazaný na zlomy a ich križovatky na styku Hornonitrianskej kotliny a Strážovských vrchov. Na travertínovej kope stojí Bojnický zámok. Historicky osídlené travertínové jaskyne – Prepoštská pod bojnickou farou i Bojnická hradná (Studňa) – aj archeologické nálezisko v lokalite Úboče pri Dubnici sú zdrojom archeologických nálezov. Travertíny vynikajúco konzervujú organizmy z čias svojho vzniku a sú tak významnými dokladmi zmien lokálnych prírodných pomerov. Viac o travertíne > pozri heslo v Náučný chodník Sivá Brada – Dreveník

Bojnice. Neveľké mesto a kúpele v centre Hornonitrianskej kotliny pri úpätí Strážovských vrchov,

resp. ich podcelku Malá Magura na pravostranných terasách rieky Nitra, ktorá ho oddeľuje od blízkej Prievidze. Je významnou archeologickou lokalitou s paleolitickým osídlením spred 100 tisíc rokov, ktoré súviselo s miestnymi termálnymi prameňmi, viazanými na zlomy medzi kotlinou a pohorím. Travertínová 14 m dlhá **Prepoštská jaskyňa** počtom nálezov patrí k najbohatším jaskynným sídliskám na Slovensku a je i mimoriadnym stredoeurópskym strednopaleolitickým náleziskom. Prvá písomná zmienka o osade pod hradom (viac v hesle Bojnický zámok), postavenom na travertínovej kope, pochádza z roku 1113. V podhradí, pred tureckými nájazdmi chránenom hradbami, sa rozvíjali remeslá, obchod i kúpele, a to najmä v 17. storočí, kedy sa stalo poštovou stanicou na obchodnej ceste spájajúcej Viedeň, Krakov a Sedmohradsko. Majiteľ panstva Alex Thurzo z Betlanoviec tu v prvej polovici 16. storočia vybudoval ako prvý **kúpele**. Mesto bolo do druhej polovice 19. storočia hospodárskym, administratívnym a vojenským centrom regiónu. Toto postavenie však postupne začiatkom 20. storočia prebrala susedná Prievidza. Bojnické kúpele v obdobiach svetových vojen stagnovali, po druhej svetovej vojne ich od národného podniku Závody 29. augusta v Partizánskom (bývalé Baťove závody) prevzala štátna zdravotná správa a začala ich rekonštrukciu a modernizáciu. V roku 1959 bolo vybudované termálne kúpalisko Čajka. V tomto roku mesto získalo štatút kúpeľného miesta. Liečebné procedúry dnešných kúpeľov, zlepšujúce látkovú výmenu a imunologické reakcie v bunkách, funkčnosť a zásobovanie tkanív kyslíkom a tým aj celkový stav organizmu, využívajú prírodnú liečivú, hydrogén-uhličitanovo-síranovú, vápnikovo-horčíkovú hypotonickú akratotermu (nemineralizovaná termálna voda) s teplotou 28 – 52 °C z deviatich prameňov pochádzajúcich z hĺbky 1,2 – 1,5 km. K početným historickým pamiatkam mesta patrí o. i. budova kúpeľného domu Mier zo 16. – 17. storočia s parkom. V roku 1955 vznikla na svahoch stúpajúcich na okraj Strážovských vrchov a od severu nadväzujúcich na zámocký park na západnom okraji mesta najstaršia, najnavštevovanejšia a jediná štátna zoologická záhrada na Slovensku, v roku 2017 pomenovaná ako **Národná zoologická záhrada Bojnice**, aktuálne prezentujúca viac ako 3 500 zvierat 430 druhov z celého sveta.

Bojnický zámok. Romantický zámok na západnom okraji Bojníc stojaci na travertínovej kope – súvisiacej s vývermi termálnych vôd – na mieste slovanského hradiska a hradu známeho od začiatku 12. storočia, dobre viditeľný z celého horného Ponitria. Tvorí ho vnútorný a vonkajší hrad s tromi nádvoriami s čiastočne zachovanými gotickými a renesančnými základmi. Od 13. storočia patril o. i. Poznanovcom, Matúšovi Čákovi Trenčianskemu, Jánovi Korvínovi, Zápoľským, Turzovcom, Jánovi Františkovi Pálfymu (do roku 1908). Posledný feudálny majiteľ hrad v rokoch 1899 – 1910 podľa vzoru francúzskych či talianskych zámkov a kaštieľov neogoticky prestaval. Zámok aj s pozemkami v roku 1939 kúpila firma Baťa. Dnes je zámok národnou kultúrnou pamiatkou, je verejnosti celoročne prístupný ako špecializované umelecko-historické **Múzeum Bojnice**, súčasť Slovenského národného múzea, po dvoch prehliadkových okruhoch: zámockom (miestnosti Bojnického zámku: grófsky byt, stredný hrad, hrobka rodiny Pálfyovcov, francúzsky park a jaskyňa) a galerijnom (umelecké zbierky v galerijnej expozícii). V rámci prehliadky sprístupnená **Bojnická hradná jaskyňa (Studňa)** vznikla rušivým účinkom atmosférických zrážok vody, presakujúcich puklinami v travertínovej kope pod štvrtým nádvorím so studňou. Jaskyňa s kruhovým priestorom a výzdobou na stenách má dĺžku 65 m a hĺbku 26 m. Nachádzajú sa v nej dve jazierka, hlboké 8 – 12 m. K zámku prilieha **prírodno-krajinársky park**.

Hornonitrianska kotlina. Geomorfologický celok – neveľká členitá takmer bezlesá zníženina ohraničená pohoriami. Rozkladá sa pozdĺž horného toku Nitry medzi Veľkými Uhercami a Kľačnom s výbežkami popri Nitrici k Nevidzanom a popri Handlovke až k Novej Lehote na Lutilskom potoku južne od Handlovej. Na západe susedí okrem krátkeho úseku pri Podunajskej pahorkatine so Strážovskými vrchmi, na severe so Žiarom, na východe s Kremnickými vrchmi, na juhu s Vtáčnikom a na juhozápade s Tribečom. Jej reliéf vo výškach 200 – 750 m n. m. je hladko modelovaný, pozdĺž Nitry rovinatý, smerom k pohoriam pahorkatinový až hornatinový. Kotlina predstavuje vnútrohorskú depresiu vyplnenú prevažne neogénnymi morskými a sladkovodnými sedimentmi (íly, piesky a štrky) s bohatým výskytom hnedého uhlia a lignitu, na východe a juhovýchode paleogénnymi (ílovce,

pieskovce) a neogénnymi vulkanickými horninami. Staršie sedimenty miestami prekrývajú štrkopiesky kvartérnych riečnych terás a periglaciálnych náplavových kužeľov pod svahmi Strážovských vrchov a Vtáčnika, spraš a riečne uloženiny nív (hliny, íly). Základom pre vznik uhoľných slojov bola akumulácia bohatej rastlinnej hmoty vďaka priaznivým klimatickým podmienkam v neogéne, ktorá následne zuhoľnatela počas tektonických a vulkanických procesov. Na tektonické zlomové línie sa v kotline viažu minerálne a termálne pramene (Bojnice, Bystričany-Chalmová). Ťažba hnedého uhlia a lignitu mala významný vplyv na rozvoj priemyslu aj miest (Prievidza, Handlová, Nováky). Hornonitriansky hnedouhoľný revír je/bol najvýznamnejším producentom hnedého uhlia na Slovensku, s ťažbou aktuálne v útlme s perspektívou jej ukončenia v roku 2023. Ťažbou uhlia boli vytvorené mnohé antropogénne formy georeliéfu, dokonca vplyvom podpovrchovej ťažby lignitu došlo miestami k poklesu terénu, čo viedlo k zavodneniu územia a vytvoreniu mokradí a vodných plôch, slúžiacich ako hniezdiská pre rôzne druhy vtákov. Pre špecifické geologické podmienky v kombinácii s banskou činnosťou a klimatickými podmienkami je najmä východná časť kotliny (Handlovská kotlina) charakteristická početnými aktívnymi i potenciálnymi zosuvmi. Na mieste pôvodných lužných a dubovo-hrabových lesov sú prevažne veľkoplošné polia, menej lúky, lesné porasty sa vyskytujú iba v izolovaných areáloch.

Strážovské vrchy. Rozsiahly horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku medzi Trenčínom, Ladcami, Pružinou, Šujou (pri Rajci), Bojnicami a Malými Kršteňanmi (pri Partizánskom) s veľmi zložitou geologickou stavbou a pestrým reliéfom. Ich pôdorys je kompaktný s niekoľkými výbežkami. Najdlhšie hranice majú so zníženinami – na západe s Považským podolím, na severe so Žilinskou kotlinou, na východe s Hornonitrianskou kotlinou a na juhu s Podunajskou, resp. Nitrianskou pahorkatinou. Pomedzi ne krátko hraničia s Považským Inovcom (na juhu), Súľovskými vrchmi (na severe) a Malou Fatrou (na severovýchode). Dominantou je Strážov (1 213 m n. m.) v ich severnej časti. Sú jadrovým pohorím s hrasťovou štruktúrou, ktorá narúša príkrovovú stavbu. Budujú ich najmä vápence a dolomity subtatranských príkrovov, granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria (Suchý vrch a Malá Magura). Ako ostrovy sa vyskytujú na severozápade bradlové pásmo (s pruhom bradiel Dúbrava – Kalište – Butkov – Tlstá hora) a paleogénne sedimenty Centrálnych Západných Karpát (Mojtín). Reliéf pohoria je veľmi členitý, striedavo pahorkatinový až hornatinový. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát. Tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov, eróznych brázd a kotlín, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi prítokov Váhu (Podhradský potok, Teplička, Rajčanka). K juhu ich odvodňujú Bebrava a Nitrica s prítokmi. Územie je významné z hydrogeologického hľadiska – na zlomy v doline Tepličky sa viažu termálne minerálne pramene (liečebné kúpele Trenčianske Teplice) a na juhozápadnom okraji sú početné mimoriadne výdatné pramene kvalitnej pitnej vody. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienili vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Lesná krajina s mnohými skalnými útvarmi a bezlesím na nich sa strieda s lúkami a pasienkami v okolí obcí vo vnútrohorských kotlinách či širších častiach dolín (brázdach), vymodelovaných na menej odolných kriedových horninách (napr. Poruba, Omšenie, Valaská Belá, Zliechov, Čičmany). Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny, na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojné sutinové lesy či reliktné boriny. V bohatej vápnomilnej flóre sú zastúpené teplomilné panónske druhy ale aj horské a vysokohorské karpatské druhy. Špecifikom je výskyt desiatok druhov rodu vstavačovitých.

Názvy informačných panelov

1. Náučný chodník Bojnice/Dubnica – Hradište
2. Kostol Sedembolestnej Panny Márie
3. Bojnické travertíny

4. Studnička – Lasce
5. Vápenné
6. Bohátka
7. Dubnica – útočištné hradisko

Informačné panely nie sú označené názvom náučného chodníka.

Veľké brezy
416,3
509,5
343,6
Hradište
chata Bohatka
8409
sennik
DUBNICA
599,5
Predné
Štefankovo
Pod grúňom
402,8
476,2
Výšky
5409
chata Baič
Kaplnka

